

ЗБЕРЕЖЕНА ПАМ'ЯТЬ

М.Л. Іванова¹
В.А. Павловський²

¹ Житомирський державний технологічний університет,

² Житомирський державний університет імені Івана Франка

В Україні народилося чимало яскравих і цікавих особистостей, які прославили країну своїми науковими досягненнями і талантом. Відомості про їхнє життя і діяльність представляють для нас безперечний інтерес. Сучасні знання, особливо в царині біології і медицини, є результатом праці багатьох видатних співвітчизників, про яких сьогодні не часто згадують.

Відомо, що нація виявляє себе не лише в людях, яким вона дарує життя, але й у тому, яким людям вона віддає пошесті, яких людей пам'ятає [5]. Тому в запропонованих тезах зроблена спроба, в рамках обмеженого обсягу, згадати і коротко розповісти про великого сина українського народу, з дня смерті якого нещодавно виповнилася 200-річниця. Йдеться про видатного вченого, педагога, лікаря, ботаніка, фітотерапевта, геральдиста, енциклопедиста, доктора Страсбурзького університету, професора акушерства Нестора (Нестера) Максимовича Амбодика-Максимовича. Псевдонім Амбодик, з латинської «двічі скажи» (лат. *ambo dic*), взятий в знак того, що прізвище та по-батькові Нестора Максимовича Максимовича тотожні [1].

Народився Нестор Максимович 7 листопада 1744 року в селі Веприк, сучасного Гадяцького району Полтавської області в сім'ї священника, настоятеля церкви Успіння Богородиці в Гадяцькому полку. Він отримав домашню початкову освіту і згодом навчався в Києво-Могилянській Академії, зреформованій в Київську Духовну Академію, яку закінчив в 1768 році.

В наступному році Нестор поступив до Петербурзької медичної школи військово-морського госпіталю. Після її закінчення в 1770 році він був направлений для подальшого навчання на медичний факультет Страсбурзького університету, де навчався чотири з половиною роки і в 1775 році успішно захистив докторську дисертацію.

Слід відмітити, що в ті часи українці для здобуття наукових знань змушені були виїздити на навчання до Росії, або до європейських країн, оскільки російський уряд відмовляв у проханнях відкрити університети на українських землях. У чужоземних університетах здобули вищу освіту та стали докторами наук сотні українців, в тому числі багато лікарів (740, з них 66 вихованці Києво-Могилянської академії, серед них М.М. Амбодик) [2].

Після повернення до Санкт-Петербурга і здачі екзаменів в Медичній Колегії Н. Максимович отримав право практикувати в якості молодшого лікаря Петербурзького адміралтейського (військово-морського) госпіталю та генерального сухопутного госпіталю.

У 1777 році Нестор Максимович був призначений викладачем медичної школи при Кронштадтському адміралтейському (військово-морському) госпіталі, де читав лекції з фізіології, хірургії, лікарських рослин та акушерства.

У 1781 році Н. Максимовича призначено професором «повивального искусства» Санкт-Петербурзької акушерської школи («бабичьей школы»), очоливши котру він першим з акушерів почав читати лекції російською мовою, а не на іноземною, як тоді було прийнято.

У 1782 році Н. Максимович став першим з українських (і російських) лікарів, діставши у Петербурзі звання професора акушерства.

У 1783-1786 рр. професор Максимович заснував і очолив Клінічний повивальний інститут (згодом Інститут акушерства і гінекології Російської академії медичних наук). У цей період він уклав «Анатомо-фізіологічний словник», видав «Медико-патолого-хірургічний словник», опублікував капітальний посібник «Штука повивання, або Наука про бабування»

та багато інших наукових праць, що стали енциклопедіями медичних знань XVIII століття і за якими навчалося не одне покоління лікарів та акушерок Російської імперії [4]. У виданих вперше в Росії низці книжок, присвячених ботаніці та лікарським засобам («Лікарське лікослів'я або Опис цілющих рослин», підручника «Початкові основи ботаніки» тощо), він підкреслював важливість вивчення вітчизняної флори, а особливо лікарських рослин. Перелік наукових праць професора ще можна продовжувати. У своїх лекціях він вчив учнів і учениць, що «природничі науки базуються тільки на досвіді, здоровому глузді та дослідженні природи» [3].

У 1793 році за визначні заслуги в медицині Н. Максимович був вибраний почесним членом Медичної Колегії. 1798 року (у віці 54 р.) він припинив викладацьку діяльність та працював консультантом в Калинківській лікарні Санкт-Петербурга до самої кончини 5 серпня 1812 року. Місце захоронення Н.М. Максимовича невідомо. Провівши більшу частину свого життя в Росії, він ніколи не забував про свої українські корені, знаходячи душевний спокій у рідних місцях. Та ось повернутися додому на Полтавщину на вічний спочинок йому не судилося. Проте пам'ять про нього збережена як в Росії, так і в Україні.

Співавторові цих тез (В.А. Павловському), в минулому – військово-морському лікарю, неодноразово доводилося проходити стажування в згаданих вище госпіталах Санкт-Петербурга і Кронштадта, де колись працював Н. Максимович. Там діяльність Нестора Максимовича, певною мірою, висвітлена в музейних експозиціях, періодичних виданнях, меморіальних знаках тощо. В українській сучасній медичній і природознавчій літературі та підручниках також гідно представлено його ім'я як одного з найбільш освічених українців свого часу, батька вітчизняного акушерства, педіатрії, ботаніки і фітотерапії.

Прикро, що в книзі «100 знаменитих людей України» [5] про нашого видатного співвітчизника нічого не сказано, як і те, що сьогодні Н.М. Максимовича-Амбодика все менше згадують у дні його знаменних біографічних річниць. Проте маємо переконання, що такі історичні прогалини будуть належним чином заповнені.

Минуть ще літа, зміняться століття, і все те, що Н. Максимовичем створено, та його ім'я не зникнуть з пам'яті українського народу.

Література:

1. Амбодик-Максимович, Нестор Максимович [Електронний ресурс] // Википедия. Свободная энциклопедия. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Амбодик-Максимович,_Нестор_Максимович
2. Ганіткевич Ярослав. Історія української медицини в датах та іменах. – Львів, 2004 – 308 с.
3. Грандо О.А. Визначні імена в історії української медицини. – Київ: РВА «Тріумф», 1997. – 336с.
4. Ольшанецький А.М. Основоположники акушерства. – Київ, 1950. – 130 с.
5. Скляренко В.М. 100 знаменитих людей України / [В.М. Скляренко, Т.М. Харченко, О.Ю. Очкурова, І.А. Рудичева]. – Харків: Фоліо, 2005. – 511 с.